

Основні послання:

Звіт про світовий розвиток (2010 рік)

Основними глобальними пріоритетами надалі є зниження рівня бідності та сталий розвиток. Чверть населення земної кулі все ще живуть на менш ніж 1,25 дол. США на день. Один мільярд людей не має доступу до чистої питної води; 1,6 мільярда – до електроенергії та 3 мільярди не мають належних санітарних умов. Чверть загальної кількості дітей у країнах, що розвиваються, не отримують належного харчування. Вирішення цих проблем мусить і надалі залишатися пріоритетними завданнями як країн, що розвиваються, так і допомоги у сфері розвитку; при цьому слід усвідомлювати, що розвиток буде складнішим, а не простішим, зі змінами клімату.

Проблему зміни клімату слід розв'язувати негайно. Зміна клімату загрожує усім країнам, однак найбільш уразливими є країни, що розвиваються. Згідно з наявними оцінками, на країни, що розвиваються, припадає десь від 75 до 80 відсотків витрат, пов'язаних із збитками, завданими кліматичними змінами. Підвищення температури навіть на 2°C вище від температури, яка спостерігалася до початку індустріалізації (а таке підвищення, ймовірно, є мінімальним, з яким зіткнеться людство), може призвести до сталого зниження ВВП у країнах Африки та Південної Азії на 4-5 відсотків. Більша частина країн, що розвиваються, не має достатнього фінансового і технічного потенціалу для управління дедалі серйознішими ризиками, пов'язаними зі зміною клімату. Крім того, доходи і добробут цих країн більшою мірою, ніж інших, залежать від природних ресурсів, які є чутливими до змін клімату. Більшість цих країн належить до тропічних і субтропічних регіонів, які вже страждають від частих змін клімату.

Одне тільки економічне зростання навряд чи буде достатньо швидким і справедливим, щоб протидіяти загрозам, пов'язаним зі зміною клімату, особливо, якщо це зростання надалі супроводжуватиметься інтенсивними викидами парникових газів і прискорюватиме глобальне потепління. Отож, політику у сфері кліматичних проблем не можна визначати, як необхідність вибору між економічним зростанням та зміною клімату. Насправді заходи, спрямовані на боротьбу зі зміною клімату, позитивно впливають на розвиток, зменшують уразливість та забезпечують фінансування переходу до механізмів зростання, пов'язаних із використанням "низьковуглецевих" технологій.

Ми зможемо жити у світі, який не буде уразливим до змін клімату, якщо почнемо діяти негайно, діяти спільно, і ці дії відрізнятимуться від тих, які вживалися досі:

• **Терміновість дій** має вирішальне значення, інакше шанси зменшаться і витрати зростуть, оскільки світ прирече себе на шлях розвитку з використанням вуглецевих технологій і на глобальне потепління, яке матиме здебільшого незворотні наслідки. Вже нині зміни клімату зменшують наслідки заходів, метою яких є підвищення рівня життя та досягнення Цілей розвитку тисячоліття. Утримання підвищення температури на рівні близькому до 2°C вище від температури, яка спостерігалася до початку індустріалізації, – а схоже, що це буде максимальним успіхом, якого можна досягти, – потребує справжньої революції в енергетиці з негайним переходом до технологій, які забезпечують зростання ефективності використання енергоносіїв та скорочення викидів парникових газів. Водночас необхідно здійснювати великі інвестиції у технології наступного покоління, без яких не можна досягти “низьковуглецевого” економічного зростання. Негайне вжиття заходів необхідне також для протидії змінам клімату і мінімізації відповідних витрат для людей, витрат на інфраструктуру та екосистеми вже сьогодні, а також для того, щоб підготуватися до більших змін у майбутньому.

• **Спільність дій** має ключове значення для зниження витрат і для ефективного здійснення як адаптації до зміни клімату, так і пом'якшення її наслідків. Розпочинати слід із вжиття високорозвиненими країнами заходів із скорочення їхніх власних викидів парникових газів. Це вивільнить деякий “простір забруднення” для країн, що розвиваються, та, що ще важливіше, очевидно, стимулюватиме інновації та попит на нові технології, так що масштаби їх впровадження можуть швидко зрости. Спільні дії допоможуть також створити достатньо великий і стабільний вуглецевий ринок. Обидва вказані наслідки надзвичайно важливі для того, щоб дати країнам, що розвиваються, змогу перейти до застосування “низьковуглецевих” технологій і, водночас, негайно отримати доступ до енергетичних послуг, необхідних для розвитку, хоча ці послуги й потребуватимуть фінансової підтримки. Окрім того, спільні дії дуже важливі для підтримки розвитку у складнішому середовищі – дедалі вищі ризики, пов'язані зі зміною клімату, перевищуватимуть спроможність громад до адаптації. Україй важливого значення у захисті найбільш уразливих верств населення набуває національна та міжнародна підтримка, яка надаватиметься через програми соціальної допомоги і сприятиме розвитку міжнародних схем розподілу ризику, а також обміну знаннями, технологіями та інформацією.

• **Дії, що відрізнятимуться від тих, які вживалися раніше**, необхідні для забезпечення стабільного майбутнього у світі, що швидко змінюється. Упродовж кількох наступних десятиліть світові енергетичні системи необхідно буде трансформувати так, щоб обсяг викидів парникових газів у світі зменшився на 50 - 80 відсотків. Необхідно створити інфраструктуру, яка дасть змогу протидіяти новим викликам. Для того, що нагодувати населення, кількість якого зросте на 3 мільярди, і при цьому не

посилювати загрози для екосистем, навантаження на які і так дуже значне, слід підвищити продуктивність сільського господарства і ефективність використання води. Лише довгострокове масштабне інтегроване управління та гнучке планування можуть забезпечити підвищення попиту на природні ресурси, необхідні для отримання харчових продуктів і розвитку біоенергетики та гідроенергетики, та на послуги екосистем, з одночасним збереженням біологічного розмаїття та утриманням запасів вуглецю у ґрунті і лісах. Оптимальними стратегіями економічного та соціального розвитку будуть ті, які братимуть до уваги невизначеність і сприятимуть посиленню адаптації до різноманітних змін клімату у майбутньому, а не лише “оптимально” протидіятимуть несприятливому клімату, який спостерігався у минулому. Ефективна політика передбачає спільну оцінку заходів (всі з яких спираються на ті самі обмежені ресурси (людські, фінансові та природні) з розвитку, адаптації до зміни клімату та пом’якшення її наслідків.

Необхідний справедливий і ефективний глобальний підхід до проблем зміни клімату. Такий підхід має враховувати потреби й обмежені можливості країн, що розвиваються, передбачати надання їм допомоги у формі фінансів та технологій, які дадуть їм змогу належно відповісти на виклики для розвитку, не залишити їх у вічній належності до біднішої частки населення світу, а також сформувані механізми, які розмежовують заходи з пом’якшення наслідків змін клімату і тих, хто платить за них. Найзначніше збільшення обсягів викидів парникових газів відбуватиметься у країнах, що розвиваються, в яких нині “вуглецевий відбиток” є непропорційно малим і які потребують стрімкого економічного зростання для зниження бідності. Країни з високим рівнем доходів мусять надати фінансову та технічну допомогу як на адаптацію до зміни клімату, так і на “низьковуглецеве” зростання у країнах, що розвиваються. Нині річне фінансування на адаптацію до зміни клімату та на скорочення обсягів викидів парникових газів становить менш ніж 5 відсотків від коштів, які можуть потребуватися щороку при наближенні до 2030 року, однак проблему дефіциту фінансування можна вирішити з допомогою застосування механізмів інноваційного фінансування.

Успіх залежить від зміни поведінки і зміщення акцентів у громадській думці. Окремі особи, як-от громадяни та споживачі, визначатимуть майбутню долю нашої планети. Хоча дедалі більша кількість людей знає про зміну клімату та вважає, що необхідно діяти, надто мала кількість розглядає це як пріоритетне завдання, а багато хто нездатний діяти, навіть коли для цього є можливості. Отже, найбільшою проблемою є потреба у зміні методів діяльності та інституцій, особливо у країнах з високим рівнем доходів. Внесення змін до державної політики – на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях – необхідне для того, щоб полегшити та зробити більш привабливими приватні та громадянські дії.

Глава 1: Зміни клімату становлять загрозу для цілей розвитку, причому найважчих наслідків зазнають бідні країни та бідні групи населення, і зміни клімату не можна буде контролювати доти, поки зростання як у заможних, так і у бідних країнах не стане менш “вуглецевоємним”. Ми мусимо діяти негайно: прийняті рішення, які стосуються розвитку окремих країн, призводять до особливого підвищення вуглецевої інтенсивності та до майбутнього глобального потепління. Ведення економічної діяльності “так, як завжди” може призвести до підвищення температури в цьому столітті на 5°C або більше. І ми мусимо діяти разом: призупинення заходів із скорочення викидів може подвоїти витрати на скорочення викидів, і такий розвиток подій є високо ймовірним, якщо тільки не будуть мобілізовані значні кошти. Але якщо ми діятимемо негайно і разом, прирісні (інкрементальні) витрати на утримання зростання температури на рівні 2°C будуть невисокими і можуть бути обґрунтовані, зважаючи на ймовірні небезпеки посилення змін клімату.

Глава 2: Подальші зміни клімату є неминучими. Вони завдаватимуть людям фізичної та економічної шкоди, особливо у бідних країнах. Адаптація до зміни клімату потребує ухвалення сміливих рішень – планування на довгострокову перспективу та розгляду як можливих варіантів зміни клімату в широкому діапазоні, так і різних соціально-економічних сценаріїв. Країни можуть знизити фізичні та фінансові ризики, пов’язані зі змінами та аномаліями погоди, а також захистити найбільш уразливі групи. Потрібно буде розвинути деякі установлені практики – такі як страхування та соціальний захист, а інші – як-от міське планування та проектування інфраструктури – слід буде істотно змінити. Такі заходи з адаптації будуть корисними навіть безвідносно до проблем зміни клімату. З’являються багатообіцяючі ініціативи, однак застосування їх в необхідному масштабі вимагатиме грошей, зусиль, винахідливості та інформації.

Глава 3: Зміна клімату ускладнить виробництво достатньої кількості їжі для дедалі численнішого населення Землі, і внесе зміни до термінів вичерпання, доступності та якості водних ресурсів. Щоб уникнути посягання на і так послаблені екосистеми країни мусять збільшити майже удвічі зростання сільськогосподарського виробництва та, водночас, мінімізувати пов’язану з цим шкоду, що завдається довкіллю. Це потребує наполегливих зусиль, спрямованих на використання відомих, але знехтуваних практик, ідентифікації різноманітних сільськогосподарських культур, спроможних витримувати різкі зміни клімату, диверсифікацію засобів до життя у сільській місцевості, поліпшення лісового господарства та рибальства, а також інвестицій у інформаційні системи. Країнам потрібно буде співпрацювати, щоб управляти спільними водними ресурсами і вдосконалити торгівлю харчовими продуктами. Формулювання правильних базових напрямків діяльності має дуже важливе значення, однак потрібні також нові технології та практики. Тут допоможуть фінансові стимули. Деякі країни спрямовують свої

сільськогосподарські субсидії на підтримку екологічних заходів, і важливе значення, яке надаватиметься у майбутньому запасам вуглецю, накопичених у деревах та ґрунтах, сприятиме зниженню викидів і збереженню довкілля.

Глава 4: Розв'язання проблеми зміни клімату вимагає вжиття нагальних заходів у всіх країнах і докорінної перебудови енергетичних систем – підвищення ефективності використання енергії, рішучого переходу до відновлювальних видів енергії та, можливо, атомної енергії, а також ширшого використання передових технологій, які дадуть змогу обмежити викиди парникових газів і зберігати вуглець. Розвинуті країни повинні вказувати дорогу та різко скоротити свої викиди – це скорочення може становити до 80 відсотків у 2050 році, виводити на ринок нові технології та допомагати фінансувати перехід країн, що розвиваються, до використання чистої енергії. Однак країни, що розвиваються, також зацікавлені у вжитті нагальних заходів, які допоможуть уникнути ув'язнення у “високовуглецевій” інфраструктурі. Значна кількість змін – таких як, наприклад, усунення спотворених цінових сигналів та підвищення ефективності використання енергії – є корисними як для розвитку, так і для довкілля.

Глава 5: Така глобальна проблема, як зміна клімату, вимагає міжнародної координації дій. Незважаючи на це, її успіх залежить від заходів, які будуть вжиті всередині країн. Отже, ефективний міжнародний підхід до проблеми зміни клімату повинен враховувати міркування розвитку і забезпечити звільнення від протиставлення захисту довкілля та забезпечення рівного розвитку. Одним із шляхів руху вперед може бути прийняття комплексної програми заходів із боротьби зі зміною клімату, з визначенням різних цілей та стратегій для розвинутих країн і країн, що розвиваються; у цій програмі необхідно врахувати процес визначення та оцінювання успішності відповідних заходів. У міжнародному підході до проблеми зміни клімату необхідно також підтримати поєднання адаптації з розвитком.

Глава 6: Фінансування заходів із боротьби зі зміною клімату забезпечує засоби для погодження рівного розвитку з ефективністю у заходах, спрямованих на скорочення викидів парникових газів і адаптацію до кліматичних змін. Однак нинішні рівні фінансування далеко недостатні, зважаючи на оцінку потреб: загальна сума фінансування у сфері зміни клімату в країнах, що розвиваються, мала б нині становити 10 млрд. дол. США на рік, а прогнозовані витрати на адаптацію до зміни клімату і пом'якшення її наслідків становитимуть до 2030 року, відповідно 75 млрд. дол. США і 400 млрд. дол. США на рік. Щоб закрити цю різницю, необхідно реформувати наявні ринки викидів парникових газів і використовувати нові джерела фінансування, у тому числі податки на карбонові технології. Встановлення цін за викиди парникових газів приведе до змін у фінансуванні національних програм боротьби зі зміною клімату, однак міжнародні фінансові трансферти та торгівля правами на

викиди будуть необхідними, якщо ставитиметься за мету, щоб економічне зростання та зниження бідності у країнах, що розвиваються, не гальмувалися в світі, де встановлюються обмеження на викиди парникових газів.

Глава 7: Для досягнення цілей боротьби зі зміною клімату і розвитку необхідно зробити рішучий крок уперед у міжнародних зусиллях, спрямованих на відхід від наявних технологій і на розвиток і поширення нових. Державні та приватні інвестиції, які нині обчислюються в десятки мільярдів доларів на рік, слід різко збільшити до кількох сотень мільярдів доларів на рік. Політика, орієнтована на підтримку нових технологій, яка базується на збільшенні державних інвестицій у науково-дослідні роботи, буде недостатньою. Її необхідно узгодити із політикою, орієнтованою на підвищення ринкового попиту і спрямованою на формування стимулів (як у державному, так і приватному секторах) до підприємницької діяльності, співпраці та пошуку інноваційних рішень у неочікуваних місцях. Поширення технологій, які дадуть змогу зменшити негативний вплив на зміну клімату, вимагає значно більшого, ніж постачання готового до використання обладнання до країн, що розвиваються; це потребує розбудови потенціалу щодо використання таких технологій та розвитку спроможності державного та приватного секторів ідентифікувати, приймати, адаптувати, вдосконалювати та застосовувати найбільш прийнятні технології.

Глава 8: Досягнення результатів у подоланні викликів, пов'язаних зі зміною клімату, вимагає виходу за межі міжнародної мобілізації фінансів і технологій та усунення психологічних, організаційних та політичних перешкод для здійснення заходів із боротьби зі зміною клімату. Ці перешкоди зумовлені сприйняттям і ставленням населення до проблеми зміни клімату, методами роботи державних установ та інтересами, які впливають на заходи держави. Внесення змін до політики вимагає зміщення політичних стимулів та навіть організаційної відповідальності. Крім того, це вимагає активного ринкового дослідження політики у сфері зміни клімату, змін соціальних норм і поведінки, щоб мати змогу трансформувати стурбованість населення у розуміння проблеми, а розуміння – у вжиття заходів, починаючи із заходів на місцях.